

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота

магістра

з теми: **«СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи KorLs1-M20z
спеціальності 016 Спеціальна освіта.
Логопедія

Гринькова Надія Михайлівна

Керівник:

Лісова Людмила Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
асистент

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ.....	8
1.1 Сучасний стан проблеми в психолого-педагогічній та методичній літературі.....	8
1.2 Законодавче та нормативно-правове забезпечення діяльності вчителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі.....	17
1.3 Історична генеза розвитку і становлення сучасних інклюзивно-ресурсних центрів в Україні.....	27
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА В ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОМУ ЦЕНТРІ.....	36
2.1 Зміст, завдання і посадові обов'язки вчителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі.....	36
2.2 Професійна компетентність учителя-логопеда – фахівця (консультанта).....	43
2.3 Організаційно-методичний та матеріально-технічний аспекти логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі.....	50
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ АСПЕКТІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ В КОНТЕКСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ.....	59
3.1 Статистичний аналіз логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі.....	59
3.2 Сучасні проблеми організації роботи вчителя-логопеда в умовах інклюзивно-ресурсного центру.....	67
3.3 Шляхи удосконалення логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі.....	71
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	92

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Діти з ООП – діти з особливими освітніми потребами

ІПР – індивідуальна програма розвитку

ІРЦ – інклюзивно-ресурсний центр

МПК – медико-педагогічна комісія

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ПМПК – психолого-медико-педагогічна консультація

РЦПО – ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти

ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
(UNESCO – The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

ВСТУП

Актуальність теми. Система освіти в Україні за останні роки зазнала суттєвих змін, що, насамперед, передбачає введення інклюзивного навчання, з метою задоволення прав дітей із особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти, число яких, на превеликий жаль, неупинно зростає. Це явище, на нашу думку, обумовлене низкою біологічних та соціальних факторів, а також погіршенням економічних, політичних та екологічних умов. Події сьогодення, які пов'язані із війною в Україні породили невтішну тенденцію зростання числа дітей, які потребують психолого-педагогічної та корекційної допомоги.

Таким чином, актуальним наразі є відкриття інклюзивних установ для здійснення комплексної діагностики розвитку дитини та надання необхідної допомоги у навчанні, вихованні, відтак, входження у суспільство та ведення активної життєдіяльності дітям із особливими освітніми потребами та інвалідністю. Такими установами є інклюзивно-ресурсні центри, створення яких на базі реорганізованих психолого-медико-педагогічних консультацій, було ініційовано Кабінетом Міністрів України відповідною постановою № 545 від 12 липня 2017 року. З того часу створено цілу мережу інклюзивно-ресурсних центрів по всій Україні.

Зважаючи на характеристику дітей з особливими освітніми потребами зазначимо, що всі вони відзначаються наявністю певного типу мовленнєвого порушення, а, отже, здійснення логопедичної діагностики та надання логопедичних корекційних послуг є одним із важливих завдань інклюзивно-ресурсних центрів. Таким чином, дослідження різних аспектів логопедичної роботи в умовах сучасних інклюзивних центрів є актуальним і необхідним.

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив різноаспектність досліджень актуалізованої проблеми, наявність публікацій як теоретичного, так і практичного змісту. Зокрема, І. Перепелюк, Л. Лісова, І. Малишевська, С. Миронова, О. Таранченко, З. Шевців, Г. Якимчук розкрили теоретичні засади функціонування інклюзивного освітнього середовища. Питання створення умов для здобуття освіти і соціальної та побутової адаптації дітей з особливими освітніми потребами розкрито у працях А. Ангелової, В. Засенка,

Л. Прохоренко, Н. Сидоренко, Н. Івашури, Н. Примак. Технологічний аспект організації інклюзивної освіти розкрили А. Гета, В. Заїка, В. Коваленко.

О. Гаврилов, Н. Гаврилова, В. Левицький представили теоретичні підходи до гендерного аспекту виховного процесу в контексті спеціальної освіти.

Історичну генезу становлення інклюзивно-ресурсних центрів на основі реорганізованих психолого-медико-педагогічних консультацій став предметом наукової розвідки Н. Обухівської, Л. Прохоренко, М. Ярощук.

Інклюзивно-ресурсні центри як установи стали предметом дослідження А. Колупаєвої, Каменщук Т., Порошенко М., Л. Прохоренко, М. Ярощук.

Організаційно-методичні аспекти діяльності логопеда представили Ю. Бойчук, Н. Ващук, Н. Гаврилова, Н. Жукова, Т. Ілляшенко Ю. Рібцун, С. Мартинець, Е. Мастюкова, Н. Обухівська, Н. Пуць, Т. Филипова, Л. Федієнко та інші.

Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсних центрах запропоновані Н. Обухівською, Т. Ілляшенко.

Професійна компетентність і організаційні засади діяльності учителя-логопеда висвітлена у працях І. Малишевської, І. Мартиненко, Л. Перцевої, Ю. Пінчук, Ю. Рібцун, Л. Стахової.

Таким чином здійснений нами аналіз наукових джерел дає підстави для висновку, що деякі аспекти актуалізованої проблеми відображені в ряді досліджень. Однак, проблема організації діяльності учителя-логопеда на посаді фахівця інклюзивно-ресурсного центру недостатньо вивчена, у зв'язку з цим, темою нашого дослідження є «Сучасні аспекти логопедичної роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру».

Об'єкт дослідження: діяльність учителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі

Предмет дослідження: сучасні аспекти логопедичної роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру.

Мета дослідження: виокремити та проаналізувати сучасні аспекти організації логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі та визначити шляхи удосконалення діяльності фахівця учителя-логопеда.

Відповідно до поставленої мети, визначено такі **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати науково-теоретичні засади логопедичної роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру.

2. Розкрити зміст законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності вчителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі.

3. Схарактеризувати організаційно-методичний та матеріально-технічний аспекти логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі.

4. Здійснити статистичний аналіз логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі.

5. Визначити проблеми та шляхи удосконалення логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі.

З метою досягнення поставленої мети та реалізації завдань було використано комплекс взаємопов'язаних теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження:

– теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення наукових джерел, моделювання) – дозволили уточнити сутність базових понять дослідження, виокремити важливі аспекти логопедичної діяльності;

– емпіричні (бесіди, спостереження, анкетування, кількісний і якісний аналізи одержаної інформації) – забезпечили збір та узагальнення інформації банку даних кількості дітей із особливими освітніми потребами різних категорій, визначення складових професійної компетентності учителя-логопеда (фахівця інклюзивно-ресурсного центру).

– статистичні – кількісний та якісний аналіз даних про осіб, які знаходяться на обліку в інклюзивно-ресурсному центрі); соціологічне опитування учителів-логопедів інклюзивно-ресурсного центру.

Практичне значення одержаних результатів: визначено та схарактеризовано нормативно-правовий, організаційно-методичний,

матеріально-технічний, статистичний аспекти та шляхи удосконалення діяльності логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі. Матеріали дослідження можуть бути використані для підвищення ефективності діяльності вчителів-логопедів, які працюють на посаді фахівця (консультанта) інклюзивно-ресурсного центру, а також психолого-педагогічного просвітництва батьків, вчителів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, у фаховій підготовці майбутніх учителів-логопедів.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, висновки та практичні напрацювання кваліфікаційного дослідження були оприлюднені на XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Наука, освіта, суспільство очима молодих» (м. Рівне, 13 травня 2021 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми освіти і виховання в умовах євроінтеграційного поступу України» (м. Рівне, 28 квітня 2022 р).

Публікації. Результати дослідження відображенні в двох публікаціях, виданих у збірниках матеріалів конференції та наукових праць.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст магістерської роботи викладено на 80 сторінках. Робота містить 11 рисунків та 12 додатків на 83 сторінках. Список використаних джерел складається із 88 найменувань.

ВИСНОВКИ

Таким чином аналіз стану проблеми дослідження сучасних аспектів організації логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі в психолого-педагогічній та методичній літературі, а також вивчення досвіду роботи Комунальної установи Клеванський інклюзивно-ресурсний центр дав змогу зробити такі узагальнення:

1. Актуалізована нами проблема не знайшла свого висвітлення у повному обсязі, натомість представлена в окремих аспектах. Зокрема, Зокрема, науково-теоретичні аспекти організації інклюзивного освітнього середовища висвітлені у наукових доробках Л. Лісової, І. Малишевської, С. Миронової, І. Перепелюк, О. Таранченко, З. Шевців, Г. Якимчук. Організаційно-методичні аспекти діяльності логопеда представили Ю. Бойчук, Н. Ващук, Н. Гаврилова, Н. Жукова, Т. Ілляшенко, Ю. Рібцун, С. Мартинець, Е. Мастюкова, Н. Обухівська, Н. Пуць, Т. Филипова, Л. Федієнко та інші. Інклюзивно-ресурсні центри як установи стали предметом дослідження А. Колупаєвої, Т. Каменщук, Порошенко М., Л. Прохоренко, М. Ярощук.

Таким чином, інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) – це установа, яка покликана забезпечити можливості задля реалізації рівних прав дітей з особливими освітніми потребами на розвиток і здобуття освіти. В ІРЦ здійснюється комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини, надається системний та кваліфікований супровід дитини з особливими освітніми потребами, реалізуються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги.

2. Дослідження законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності вчителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі дає підстави для висновку, що цей фахівець послуговується низкою нормативно-правових документів міжнародного, національного і внутрішнього рівнів. Зокрема, такими як: Декларації прав дитини Декларація про права інвалідів, законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про

загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про доступ дітей з особливими потребами до освіти», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю», Положення про інклюзивно-ресурсний центр, Статут установи, Посадові інструкції і Правила внутрішнього розпорядку та іншими.

3. Аналіз історичної генези розвитку і становлення сучасних інклюзивно-ресурсних центрів в Україні уможливив виокремлення умовних семи етапів, під час яких відбулося становлення психолого-медико-педагогічних комісій і на основі цих установ інклюзивно-ресурсних центрів. Зміст, засади та напрями діяльності, а також правовий статус цих установ регламентовано Положенням про інклюзивно-ресурсний центр.

4. Характеристика організаційно-методичного аспекту пов'язана, насамперед, із професійними вимогами до особистості учителя-логопеда, який працює на посаді фахівця ІРЦ. Відтак, він повинен відзначатися високим рівнем професійної компетентності, професійно досконало здійснювати логопедичну діагностику дітей з особливими освітніми потребами, організовувати і проводити корекційно-розвиткові логопедичні заняття, методичну роботу, а також володіти необхідними логопедичними методиками. Модель професійної компетентності учителя-логопеда, фахівця ІРЦ представлена у другому розділі. Таким чином, сформованість професійної компетентності учителя-логопеда, який працює в інклюзивно-ресурсному центрі, є важливою умовою його ефективної діяльності, відтак, роботи усієї установи в цілому.

5. Матеріально-технічний аспект уможливлює ефективну і якісну організацію логопедичної роботи і передбачає наявність приміщення, необхідних меблів, у тому числі спеціальних; логопедичних інструментів, оргтехніки, комп'ютерних програм тощо. Більш детально цей аспект представлений у другому розділі.

6. Виокремлення статистичного аспекту передбачає ведення банку даних осіб, яким здійснено комплексну оцінку і вони знаходяться на обліку в ІРЦ. На сучасному етапі введено електронну систему автоматизованої реєстрації і подання заявки на відвідування цієї установи. Також важливим є здійснення

моніторингу дітей з ООП, які потребують корекційної, у тому числі логопедичної допомоги. Статистичний аспект дав змогу проаналізувати динаміку зміни кількості дітей, які звернулися в цю установу, що є ще одним підтвердженням ефективності і доцільності їх функціонування на сучасному етапі, у тому числі логопедичної роботи. Аналіз банку даних дає підстави для висновку про тенденцію до збільшення кількості учнів у 2021 році зі зниженим зором на 48 чоловік і мовленнєвими порушеннями на 16 чоловік у порівнянні із 2020 роком.

7. Проведене дослідження уможливило виокремлення головних шляхів підвищення ефективності логопедичної роботи в інклюзивно-ресурсному центрі, як-то: покращення матеріально-технічної бази установи; придбання транспортного засобу для покращення мобільності фахівців інклюзивно-ресурсного центру, у тому числі учителя-логопеда, у доїзді до дітей-інвалідів; забезпечення ІРЦ кваліфікованими фахівцями, удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності ІРЦ; організація систематичної тісної співпраці з батьками дітей з ООП; удосконалення системи роботи з дітьми з ООП із внутрішньо переміщених осіб; налагодження співпраці із громадськими організаціями, у тому числі із міжнародними, які опікуються дітьми з особливими освітніми потребами та інвалідністю; створення всеукраїнської асоціації фахівців логопедів інклюзивно-ресурсних центрів; створення умов для підвищення кваліфікації учителів-логопедів та інших фахівців ІРЦ за кордоном. Проведене нами дослідження не претендує на повне вирішення проблеми організації діяльності фахівця – учителя-логопеда в інклюзивно-ресурсному центрі. Подальшої розробки потребують питання визначення рівнів професійної компетентності сучасного фахівця (консультанта) ІРЦ та її формування, підготовка майбутнього учителя-логопеда до роботи в інклюзивно-ресурсному центрі, а також організаційно-методичні засади діяльності Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борак О. В. Формування мовленнєвої діяльності розумово відсталих молодших школярів: теорія і практика. *Педагогічний часопис Волині: науковий журнал*. 2018. №2 (9). С. 112–121.
2. Васильєва Г. І., Любарець В. В. Термінологічний словник-інклюдія. Київ: Міленіум, 2018. 42 с
3. Вознюк О. Особливості професійної діяльності спеціалістів психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі: методичні рекомендації. Житомир: КЗ «ЖОППО» ЖОР, 2019. 68 с.
4. Войтко В. В. Корекційно-розвиткова робота з дітьми із затримкою психічного розвитку в умовах інклюдії: дидактичне забезпечення: методичне посібник. Кропивницький: КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2018. 52 с.
5. Гаврилов О. В., Левицький В. Е, Гаврилова Н. С. Теоретичні підходи до гендерного аспекту виховного процесу в контексті спеціальної освіти. *Корекційна педагогіка Науковий часопис*, 2021. Випуск 41. С.5–12
URL:<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/36135/Navrylov%2000.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.02.2022).
6. Гета А. В., Заїка В. М., Коваленко В. В. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання: навчальний посібник / За заг. ред. Ю. Г. Носенко. Полтава: ПУЕТ, 2018. 261 с.
7. Григораш В. В., Касьянова О. М., Мармаза О. І. Управління навчальним закладом. В 2-х частинах. Харків: Ранок Веста, 2003. 160 с.
8. Гринькова Н. М. Науково-теоретичні засади логопедичної роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру. *Корекційна педагогіка і психологія*. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка / за ред. Н.С. Гаврилової. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О. В., 2021. Вип. 12. С. 88-93.

9. Гринькова Н. М. Роль інклюзивно-ресурсних центрів у наданні логопедичної допомоги дітям з особливими освітніми потребами. Наука, освіта, суспільство очима молодих: збірник тез доповідей XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 13 травня, 2021 р.). Рівне: РДГУ, 2021. С. 27-30.
10. Гринькова Н. М., Шагай Н. І. Виховання дитини з особливими освітніми потребами в умовах Нової української школи: теоретичні та практичні концепти. Нова українська школа: психологічні проблеми: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. м. Київ, 11 червня 2020 року. С. 145-149.
11. Декларація прав дитини / Генеральна Асамблея ООН: резолюція 1386 (XIV) від 20 листопада 1959 року (ратифікована Постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 року) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text (дата звернення: 05.11.2021).
12. Декларація про права інвалідів / Генеральна Асамблея ООН: резолюція 3447 (XXX) від 9 грудня 1975 року (ратифікована Постановою Верховної Ради України 16 грудня 2009 року) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117#Text (дата звернення: 05.11.2021).
13. Дікова-Фаворська О. М., Здрагат С. Г. Інклюзія в освіті: повсякденні практики та процедура оцінювання: монографія. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 416 с.
14. Діти з особливими освітніми потребами в освітньому просторі України: бібліографічний покажчик. Запоріжжя: ФОП Мокшанов В. В., 2017. 256 с.
15. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень, 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

16. Жук Т. В., Задорожня О. Г., Замша А. В., Ілляшенко Т. Д., Костенко Т. М., Обухівська А. Г., Якимчук Г. В. Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю: методичні рекомендації / за ред. А. Г. Обухівської. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 198 с.
17. Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Каменщук Т. Д., Обухівська А. Г., Якимчук Г. В. Організація корекційно-розвиткової роботи в умовах інклюзивно-ресурсного центру: методичні рекомендації / за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ: Ніка-Центр, 2021. 94 с.
18. Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Каменщук Т. Д., Обухівська А. Г., Якимчук Г. В. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції: монографія / за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ: Ніка-Центр, 2020. 113 с.
19. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version-> (дата звернення: 20.12.2021).
20. Ілляшенко Т. Д. Проблеми впровадження інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в Україні. *Acta Paedagogica Volynienses*. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. № 5. С. 150–157.
21. Ілляшенко Т. Д. Проблеми впровадження інклюзивного навчання і психолого-педагогічний супровід дітей із затримкою психічного розвитку. *Український вимір: міжнародний збірник освітніх, наукових, методичних статей і матеріалів з України та діаспори*. Чернігів, 2021. Число XVIII. С. 179–184.
22. Ілляшенко Т. Д. Психолого-педагогічна допомога дітям із затримкою психічного розвитку в сучасних умовах запровадження інклюзивного навчання. *Соціально-психологічні проблеми суспільства* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 16-17 квітня 2021 р.).

- Київ: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2021. С. 81–84.
- 23.Ілляшенко Т. Д. Поєднання інклюзивного і спеціального навчання в освіті дітей із затримкою психічного розвитку. *Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 3–4 вересня 2021 р.). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. С. 50–54.
- 24.Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру: методичний посібник / за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с.
- 25.Інклюзивна освіта. Всеукраїнський фонд Крок за кроком URL: http://www.ussf.kiev.ua/inclusive_education/ (дата звернення 02.01.2022 р.).
- 26.Інклюзивно-ресурсні центри. Офіційний портал Міністерства освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/karta-irc-ta-zakladiv> (дата звернення 02.01.2022 р.).
- 27.Інчхонская декларація «Освіта-2030: забезпечення всезагальної інклюзивної і справедливої якісної освіти і навчання упродовж усього життя» / Всесвітній форум з питань освіти 2015. URL: <file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%B3/Downloads/inchxonska-deklaraciya.pdf> (дата звернення: 10.12.2021).
- 28.Каменщук Т. Д. Інклюзивно-ресурсні центри в контексті співпраці із закладами освіти. *Scientific Collection «InterConf», (78)* : with the Proceedings of the 1 International Scientific and Practical Conference «Scientific Goals and Purposes in XXI Century» (Seattle, USA, October 7–8, 2021). Seattle, USA: ProQuest LLC, 2021. 480 p. С. 77–82.
URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/15070/13693> (дата звернення: 15.12.2021).
- 29.Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: Ранок, 2019. 304.

30. Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини шкільного віку: методичні рекомендації / Укладачі: Т. А. Волошина, Л. О. Ходус, Т. А. Шведун. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. 196 с.
31. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text (дата звернення: 10.11.2021).
32. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13 грудня 2006 (Ратифікована Постановою Верховної Ради України № 1767-VI від 16.12.2009). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 10.11.2021).
33. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (редакція від 01.01.2020). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html (дата звернення: 20.12.2021).
34. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 № 912 URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/ (дата звернення: 15.12.2021).
35. Короткий словник термінів для професійного мовлення вчителя / Укладачі Л. П. Ходанич, Т. В. Палько, 2018. 84 с. URL: https://drive.google.com/file/d/132qaEut5KEdDfWwP4Ih_AdVhys8woS10/view (дата звернення: 15.02.2021).
36. Кудряченко О. С. Логопедичні картки як засіб корекції порушень структури мовлення. *Логопед.* 2017. № 5. С. 7-11.
37. Лісова Л. І., Опалюк О. М., Глоба О. П. До питання про роботу логопеда в умовах інклюзивного навчального простору. *Актуальні питання корекційної освіти* (педагогічні науки). Випуск №18 (2021) URL: <https://aqce.com.ua/vipusk-n18-2021/lisova-li-opaljuk-om-globa-op-do-pitannja-pro-robotu-logopeda-v-umovah-inkluzivnogo-navchalnogo-prostoru.html> (дата звернення: 27.12.2021).
38. Логопедія: підручник / За ред. К. К. Шеремет. Київ: Слово, 2017. 856 с.

39. Лошик І. А. Особливості логопедичного супроводу дитини з тяжкими порушеннями мовлення в умовах інклюзивного навчання. URL: http://kaminnvk1.at.ua/inklyuziya/logopedichnij_suprovid_ditej_z_osoblivimi_potrebam.doc (дата звернення: 10.02.2022).
40. Максименко Д. С. Як вчити дитину правильно розмовляти. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 198 с.
41. Малишевська І. А. Використання інноваційних педагогічних технологій в умовах інклюзивної освіти. Теоретико-методологічні засади розвитку спеціальної та інклюзивної освіти: монографія. Умань: «ВІЗАВІ», 2018, Т. 1. С. 114–137.
42. Малишевська І. А. Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців: зб. наукових праць. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. вип. 9. Т.1. 348 с.
43. Малишевська І. А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища: монографія. Умань: видавець Сочінський М. М.», 2018. 386 с.
44. Малишевська І. А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03 – корекційна педагогіка / Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка. Київ, 2018. 542 с.
45. Мартиненко І. В. Системні порушення мовлення в ракурсі медико-психолого-педагогічних досліджень. *Логопедія*. 2017. №10. С. 41–48.
46. Марченко І. С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП. Київ: Слово, 2015. 75 с.
47. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення: логопед. робота з корекції порушень мовлення у дошкільників. Київ: Слово, 2015. 307 с.

48. Мележик О. А. Формування та корекція складової структури слова у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. 130 с.
49. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навч.-метод. посібник Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2016. 164 с.
50. Миронова С. А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях: книга для логопеда. Москва: Просвещение, 1991. 204 с.
51. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. Київ: Наукова думка, 2000. 784 с
52. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти: Теорія та методика інклюзивного навчання / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидорова. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г. М., 2020. 265 с.
53. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 21.11.2021 р.).
54. Обухівська А. Г., Ілляшенко Т. Д., Якимчук Г. В. Інклюзивна освіта дітей з особливими освітніми потребами в Україні: здобутки, втрати, перспективи. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*: матеріали І Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.). Тернопіль: ТНПУ, 2021. С. 135–141.
55. Обухівська А. Г. Медико-педагогічні комісії. *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с. С. 531.
56. Обухівська А. Г. Психолого-медико-педагогічні консультації (ПМПК). *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с. С. 850.

57. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / Порошенко М. А., Колупаєва А. А., Ярощук М. В., Таранченко О. М., Прохоренко Л. І. та ін.; за заг. ред. М. А. Порошенко. Київ: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2018. 252 с.
58. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ: А. С. К., 2012. 308 с.
59. Перцева Л. І. Естетична складова корекційного процесу. *Логопед.* 2017. № 1. С. 30-38.
60. Пінчук Ю. В. Система професійної компетентності учителя-логопеда: дис. канд. пед. наук: 13.00.03 / НПУ ім. М.П. Драгоманова, Київ, 2005.
61. Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2018 №545-2017-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF> (дата звернення 12.10.2021 р.).
62. Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопільську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації: Наказ Міністерства освіти України №134 від 13.05.1993 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0061-93#Text>
63. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ Агенство «Україна», 2019. 300 с.
64. Прасол Д. В., Корнієнко І. В., Чеканова О. С., Дрозд І. В., Семенова А. Ю. та інші. Практичний психолог в інклюзивно-ресурсному центрі (Блок «Молодший шкільний вік»): методичні рекомендації / За заг. ред. Д. В. Прасола. Миколаїв: вид. Трубара В. В., 2021. 624 с.
65. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 765 URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.10.2021 р.).

- 66.Продіус О. І. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 4 (72). С. 86–93.
- 67.Про затвердження Положення про систему автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів: наказ Міністерства освіти і науки України № 1353 від 02.11.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0024-21#Text> (дата звернення 12.10.2021 р.).
- 68.Про затвердження Положення про центральну та республіканську (Автономна республіка Крим), обласні, Київську та Севастопільську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації: Наказ Міністерства освіти України №569/38 від 07.07.2004 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0931-04#Text> (дата звернення 15.12.2021 р.).
- 69.Про доступ дітей з особливими потребами до освіти: Закон України від 06.09.2018 №2541-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2541-19> (дата звернення 12.10.2021 р.).
- 70.Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2009 № 50, ст. 540 (Редакція від 11.04.2021) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення 19.12.2021 р.).
- 71.Про освіту: Закон України від 05.10.2017 №2145-VIII. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення 12.10.2021 р.).
- 72.Про організаційні засади роботи інклюзивно-ресурсних центрів в умовах карантину: Лист Міністерства освіти і науки № 1/9-185 від 03.04.20 року URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/72746/ (дата звернення 14.10.2021 р.).
- 73.Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV. (Чинний зі змінами. Перевірено 08.07.2019). URL:

https://kodeksy.com.ua/pro_reabilitatsiyu_invalidiv_v_ukraini/statja-1.htm

(дата звернення 17.11.2021 р.).

74. Психологічний супровід інклюзивної освіти: методичні рекомендації / За заг. ред А. В. Обухівської. Київ: УНМЦ, 2017. 92 с.
75. Рібцун Ю. В. Науково-теоретичні аспекти професійної діяльності вчителя-логопеда. *Логопед.* 2012. № 1 (13) січень. С. 2–7.
76. Саламанська декларація та рамки дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами прийнята всесвітньою конференцією щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами: доступ і якість / Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Міністерство освіти і науки Іспанії. Саламанка, Іспанія, 7-10 червня 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#n12 (дата звернення 12.12.2021 р.).
77. Снісаренко О. І. Стратегія диференціації навчання інклюзивних учнів із затримкою психічного розвитку в умовах загальноосвітнього закладу. *Актуальні питання корекційної освіти.* 2017. Вип. 10. С. 327–341.
78. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів / Генеральна Асамблея ООН: резолюція 48/96 від 20 грудня 1993 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_306#Text (дата звернення: 09.11.2021).
79. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду / Генеральна Асамблея ООН. Набув чинності 24 жовтня 1945 р. (Редакція від 16.09.2005) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення 21.12.2021 р.).
80. Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури / Генеральна Асамблея ООН. Набув чинності 12 травня 1954 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_014#Text (дата звернення 21.12.2021 р.).
81. Стахова Л. Л. Методичні рекомендації щодо організації корекційно-розвивальної роботи в групах компенсуючого типу для дітей з

порушенням мовлення. *Організація корекційно-розвивальної роботи в групах для дітей із порушеннями мовлення*. Суми, 2018. С. 15–22.

82. Стахова Л. Л. Розвиток професійної компетентності учителя-логопеда закладу дошкільної освіти як умова ефективної організації корекційно-розвивального процесу. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) збірник наукових праць* URL:<https://aqce.com.ua/vipusk-n10-2018/stahova-ll-rozvitok-profesijnoi-kompetentnosti-uchitelja-logopeda.html> (дата звернення 10.01.2022 р.).
83. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / Упорядник Бондар К. М. Кривий Ріг: Видавництво ФО-П Чернявський Д. О, 2019. 170 с.
84. Глумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php> (дата звернення 14.02.2022 р.).
85. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
86. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 248 с.
87. Якимчук Г. В. До питання організації інклюзивного навчання в закладах освіти. *Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні*: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 27–28 серпня 2021 року). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2021. С. 20–24.
88. The Dakar Framework for Action. World Education Forum Dacar. 2000. – Dacar: UNESCO, 2000. 77 p.